

szen más szerepe volt a sasmadárnak a hangulatesinálásnál... Azonképen a gólyamadár sem volt mindig csupán csak hangulat, mint most; a fecskemadár se azért teremtődött, hogy órák hosszan át kísérje az alföldi betyár lovát a csillogó léghullámok világában. Egyszer régen sokat panaszkodtak a halra, hogy mily sok van belőle, megromlik a levegő a szagától, nem lehet mit csinálni véle, a disznót is azzal táplálják, annyi van. De eljöttek a nagy hórihorgas madarak, kanálszájú, kígyónyakú, hosszúlábú csodák, fekete trombitáló szárnyasok, kacsák, ludak és más halfalánk tollas népségek száza, ezrei és segítettek a hálövetőknek, vízrontó indzellérnek — és a halak elfogytak, de elfogytak a halfalánk szárnyasok is, ami még megmaradt belőlük mutatónak, az ma már szintén csak *hangulat*, a haltalan vizek hangulata. A jövőben ennek a csinján való „hangulatnak” is vége lesz bizonyára — minden madáróvó ministeri rendelet daczára is. Természetesen minél szívósabb, életképesebb valamely faj, annál tovább képes ellentállni a megsemmisülés végzetének, kóborol, jön, megy s ekközben sok világpolgárrá válik belőlük. keresik, kutatják a létviszonyaiknak kedvező feltételeket és sok imitt-amott egy időre meg is találja azt. De a nagy átalakító lehelet oda is elér, a mulandóság felforgató ereje itt is érvényesíti a megváltoztathatlan folyamatot és az individuális élet specialitásai itt is fölöslegessé válnak és — lesz belőlük megint csak *hangulat*, ezt meg kiöli a modern kultúra önzésben fogant realitása, mely nem tűr hangulatokat. Végre is kétségkívül való ténynyé váland állatvilágunk végkipusztulása, természetesen nem számítva ide azokat a fajokat, melyeket az ember szelidítés által hasznára, avagy hasznáért végleg rabjává tett, ha ugyan ezek is fölöslegessé nem válnak egykor a kémikus egy késhegynyi étékporával szemben...

A kiveszendő állatok között bizonyára a ragadozók legutoljára fognak következni — kivált a szárnyas ragadozók, melyek legszívósabbak s ha kell, legigénytelenebbek s a meteorologiai viszonyok szélsőségeivel szemben is a legnagyobb ellentállásra képesek. Életfentartási működésük oly érdekes, hogy azzal különleg is érdemes foglalkozni — ami a *mát* illeti; — hogy milyen lesz a messze jövőben, arról természetesen fogalmunk sem lehet, de az bizonyos, hogy

pár század mulva is már nagy különbségek fognak előállni s az akkori kor madarászai oly dolgokat téveseknek, sőt egyenesen igaztalanoknak fognak tartani, amikre a mai madarászok megfigyeléseik alapján esküdni mernek. Különb-én így vagyunk mi is a régi leírók megfigyeléseivel, nagyot ámulunk-bámulunk rajtok, de csak nagyon keveset hiszünk el belőlük a sárkány-mondákon innen is...

Ha az orvmadarak életfentartási működését közelebbről tanulmányozzuk, azonnal feltűnik, hogy minden faj azokat a bizonyos állatfajokat, melyekkel rendszeren táplálkozni szokott, tervszerűen keríti hatalmába és a körülményekhez s ama fajok bizonyos számbaveendő természeti tulajdonságaikhoz képest, mindegyiket más és más módon vadászsa, kivéve az olyanokat, amelyek megejtése semmi különös fortélyt vagy tervszerűséget nem igényel. Ama feltevésből kiindulva, hogy minden fajnak megvan a maga kijelölt szerepköre, rendeltetése, melyet a természet háztartásában betölteni van hivatva — bizonyosnak látszik, hogy mindegyik csak annyi s oly fokú képességgel bír, amennyi a létfentartásával szoros kapcsolatban álló működési kör betöltésére képesíti. Minél nehezebb szerep jut valamely fajnak a létérti küzdelem szolgálmaiban, annál hatványozottabb mérvben lesz ellátva a természet által oly képességekkel s előnyös tulajdonságokkal, melyek segítségével működését megkönnyebbítheti és megfordítva. Ennélfogva a tervszerűséggel kapcsolatos vadászati, vagyis prédászerezési ügyesség, erély, ravaszság és szívósság tekintetében való szembeötlő különbség a fajok között, a fentebbiekhez képest, összefüggésben áll a faj könnyebb, avagy súlyosabb megélhetési viszonyival. Így például a hajdan valószínűleg roppant tömegekben járó-kelő magszedő galambfajok és tyúkfélék pusztítására hivatott héjáknak (Asturinae) sokkal magasabb fokú zsákmányolási ügyesség-, erély-, ravaszság- és szívósságra van szükségük, mint a kiválóan kisebb hullók, rágesáló állatok irtására hivatott ölyv-féle (Buteoninae) fajoknak, melyek inkább a lesipuskás alattomos szerepére, mint a tervszerint való vadászmeisterre vannak hivatva.

A fortélyosságot és tervszerűséget illetőleg sajátos az, hogy a — bár indokolatlanul — „nemes” orvmadaraknak nevezett sasok- és sólymoknál sokkal csekélyebb mérvben

egész vál-lapját felém mutatva szántogat egykedvűen tovább, nem is sejtve a közeli s veszedelmes szomszédságot.

Elérkezett a cselekvés ideje, az a pillanat, melyben a nyugodtságot erőltető akarat s a szédítő, remegtető izgalom elkeseredett csatára kelnek egymással. A kéz, mely a halált hozó csövet szorítja, nem remeg, az izmok czéltudatosan működnek; pedig a lélek a legmagasabb fokú izgatottság tüzeiben vergődik s a vér a legőrültebb tánczot járja a szívtől az agyig. A rögtönzöt megnyomva, lassan emeltem fegyveremet mind feljebb és feljebb, míg arczomhoz ért. Hosszú, mély lélegzetet véve, rövid, pontos célzás után mutatóujjam megnyomta a ravaszt... Egy hatalmas dördülés, füstfelhő, nagy csörtetés, azután siri csend.

Mintha golyóm egyszerre minden élő állatot megölt volna a közelben, oly mély hallgatóság, süket csend állott be a fegyver menydörgő szavára.

A füst lassan továbbbimbolygott, az erdő megrémült lakói is kezdtek magukhoz térni ijedtségükből. Itt is, ott is megszólalt félénk csicsergéssel egy-egy madár, egymást biztatva, bátorítva s kérdegetve tán: hogy tulajdonképen mi is történt... Pedig ott volt a néma válasz. Ott feküdt előttem a hatalmas 168 kgr súlyú agyaras átlótt váll-lappal, mozdulatlanul.

Szép vége volt, nem szenvedett soká, mert a lövésre csak egy óriási ugrást tett s oldalra esve, pár rángás után kimult...

A sebből bugyogó vért felfogtam s mesterséges vérnyomót csinálva, rávezettem Oglan kutyámat. Ez volt az ő első leczkéje vérynymon.

Vadlúd-lesen.

Egy gazdag bácskai sváb falu határában egy hatszáz holdas szikes tó terül el. Keleti partján fekszik a falu; délről, északról és nyugatról messze-messze a láthatár széléig alig hullámzó síkság nyújtózkodik, melyet őszi időn selymes zöld vetés takar.

A sváb mind jó gazda, bevetné még a sirdombokat is búzával; hogyne törekedett volna azon, hogy szárazza tegye ezt a rengeteg területet, mely alig hajt hasznót, mert még a nád se igen terem meg a helyén, csupa szikes a partja köröskörül. Csak vizimadár él rajta olyan bódító sokasággal, hogy szó el nem mondhatja. Ilyesmiben azonban nem kell neki, mert vigyázó a tóvíz lakója, nehezen fogja a sörét, sok puskaport elgyujtat az emberrel, míg fáradozásának valamelyes látszatja van. Különb-én hajszolná, mint kétezer holdas tarlóin nullás söréttel a szegény fülest. Ez a körülmény magyarázza meg, hogy a kertje végén milliószerű fürdik a kácsa, vadlúd s a faluban mégis össze-

nyilatkozik meg az, mint más orvmadaraknál; ezeket ahiányokat azonban aránylag rendkívüli erejük, bátorságuk és egyéb előnyös tulajdonságaik sokszorosan kipótolják. Eleinte azonban, mint fiók-madarak, az összes ragadozófajok egyedei nagyon esetlenek, ügyetlenek a ragadozásban — nemcsak fizikai, de gyakorlati értelemben véve is, ami természetes; de ez csak olyanokra áll, melyek semmi

gyakorlati oktatásban nem részesítették szüleik által a táplálékul szolgáló állatok megkerítésében; mert ugyanis a szülők nem minden fajnál oly gyengédek ivadékaik iránt, hogy még fáradságos gyakorlati oktatásban is részesítették azokat, hanem saját sorsukra bízzák. Mihelyst anyányiakká növekedve, többé-kevésbé képesek a repülésre, kiűzik a fészekből s ha a fészket elhagyni nem akarják, szárnycsapásokkal verik ki őket onnan, hadd tanuljanak meg saját erejükből megélni. Sőt némely szüle (héja, karvaly) néha még ennyit sem tesz, hanem egyszerűen végkép odahagyja családját, de a legjobb esetben is többnyire éhezni hagyja felnőtt fiait s ritka eset, hogy a szárnyrakelteteket csak rövid ideig is kint a szabadban etetné, mint ez némely orvmadár-

fajnak, például az ölyvnek, majdnem minden sólyom-fajnak és a sasok nagyobb részének szokása; mihelyst azonban képesek napi élelmüket megkeresni, elüzi közeléből véreit. Epen ily eljárást követnek e tekintetben a többi orvmadarak is és különösen azok a fajok, melyeknek birtokolt vadászati térkörüik (vadászterületük) van, hol nem csak más rokon-fajú madarat, de sőt saját ivadékaikat sem tűrik meg — ha már azok teljes önállóságra képesek.

Természetesen az oktatásban nem részesült egyedek közül sok elvész, áldozatul esik tudatlanságának; a megmaradtaknál azonban végre is felülkerekedik az ösztön, ez a titkos utalás, ami az egyedet arra készíti, hogy öntudatlanul is helyesen cselekedjék a maga javára. Erejével azonban az egyed öntudatosága és bátorsága is növekszik s végre a gyakorlat minden képességgel felruházza; szóval az orvmadár ragadozási képessége az életkorhoz viszonylik. Ebből folyólag minél idősebb az egyed, annál magasabb fokán áll a prédaszerezési képességeknél, s annál nagyobb az e tekintetben való gyakorlata. Ellenben a teljesen elagott, felette magas életkort elért egyéneknek szellemi életükkel együtt tevékenységi képességük is lazul, fogy, végre fizikai erejük kimerültével képtelenek lesznek életük fentartására és nyomorultul vesznek el. Akármilyen mesésen hangzik is, de nem egészen alap nélkül valók ám azok a sziklaüregekben éldegélő, részben lekoppadt testű, hollók által táplált vén sasokról szóló mondák, melyek itt-ott a mithoszban fölmerülnek. Tényleg a hatalmas sas-madár: „a lég réme“, elvénuelve megszűnik a fürge nyulak, karcús őzek, czifra tollú tűzokok ostora lenni; proletárrá, tücsök-, sáska- és egérkergetővé, lesijágerré s végre szeméttisztogatóvá lesz és teng keservesen, míg a halál meg nem szabadítja szomorú, megunt életétől. És ez nem fantázia, szentimentális képzelgés, hanem többször megfigyelt, való tény. És sajátságos az, hogy az ily elvénhedt madarak mily keveset gondolnak életükkel s szabadságukkal! Nem egy példa van arra ugyanis, hogy egyes elagott sasok, keselyűk védekezés és a legcsekélyebb menekülési kísérlet nélkül engedték magukat elfogni. A „Vadászlap“ is említi egy hasonló esetet, mely szerint egy igen idős szirti sast (*Aquila chrysaetus*) egy rendkívüli magas fa tetején fogtak meg, mely egészen nyu-

szalad a sok kék kötény, posztónadrág, ha aggatékként viszel végig egy-egy libuskát az utcán.

Rossz híre van a vadlúdnak az úri vadász előtt is, hát még előtte. Nem ok nélkül; habár az is áll, hogy a sok mindenféle lúdfaj jobb a hírenél. Igaz, hogy óvatos, szemfüles madár, hogy táborában a legkisebb gyanura rögtön megszólal a harsona; de megküzdhet vele, ki a fáradságot, a reggeli és esteli les kellemetlenségeit nem féli, a víztől ha hideg se retteg s jó puskával fog hozzá. Végül is: ha nem csurran, cseppen! Ha azonban milderre képes, olyan jelenetnek lehet szemtanuja, melyet se toll, se ecset igaz valójában tolmácsolni nem tud.

Egy ködös novemberi hajnalon indulunk útnak ketten. Reggeli négy óraker a meleg vasúti fülkében paparmorgó mellett készül a haditer. Künn vastag köd ül a tájon, melyen alig-alig szűrődik át a vasút mentén fekvő ébredő tanyák világossága. Másfél óráig vágatunk végig az aranybúza szülőföldjén, míg végre helyre érünk.

Az álmos pályaudvaron a jegyet se kéri tőlünk s mi gyorsan végigkopogunk az alvó falu legszélső rongyos utcáján. Itt-ott kotyog szekerén az útra készülő gazda, a nádból kötött kerítés mellől helylyel-közzel ránk mordul a házi rendőr s ritka helyen mozgó alakok árnya imbolyog a tenyérnyi piros függöny mögött.

Az utca még csak elkalauszolt, de a mezőn tétovázunk a sűrű köd miatt a locsogó tószél vizében. Pedig át kell kelniünk a tulsó partjára bármi áron, még mielőtt derengeni kezd. A disznótúrás síkos hantjai alapos küzködésre kényszerítenek bennünket; egy vigyázatlan lépésre végigfrecszen rajtunk a szélfenek piszkos leve. Végre jó három-

negyed órai gázolás után valami fehér csik fekszik elibénk: a kemény, szikes partszél, melyen gátként rakódott le a délkeleti szél által megingatott tó vizének tajtékja, az öntés. Ha világozágnál nézzük, tele van lúdtollal.

Egy-egy melengető kerty után ki-ki helyére csetlik-botlik. Mire elkezd a silbak-sétát, hogy meg ne vegye a hideg, a szilajodó szél elfujja a ködöt a tótükörről.

Allunk és várunk. A tó körül semmi nesz, csak túlról a faluból hallatszik az ébredő község ismeretes zaja; csak lábunk alatt szortyog a spongyamódra ittas gyep. Ha hangok nem is szórakoztatnak, a pityamálás festgetni kezdi a tájat s nem éreztük a bőrünkig ható hideg szelet, mert a szelid narancsszín, mely ecsetvonásként húzódik végig a keleti ég peremén, felmelegít és gyönyörködtet. Ez a meleg sárgaság a vason terjedő izzóság módjára változik át a sötétkékségbe, sőt mintha a szél lehétől történnék, veresre izzul a keleten megülepedett felhők bolyha. Nyugat felé indigószín a határ, erre felénk azonban élénkül a vetés zöldje, a kukoriczatarló kopott sárgája.

Lassan lassan kiválnak a formák. A falu széle felől mintha valami óriási esti pille bontogatná szárnyát: szélmalom szélben karikázó vitorlái hányják a cigánykereket. Kiválik a sárga háttérből a torony (most lódul meg reggeli imára a harangja), az utcák, az udvarok akáczosainak szeszélyesen nyírott körvonala. Végre a fehér házak, a szürke utak s legvégül a sárgásbarua nádtetők is bevallják színüket. Erre az időre már megszólal a húzó

godtan, még szárnyát sem lebbentve, várta be a fára kúszó munkás közeledését. Megfogatásakor is a legnyugodtabban viselé magát s épen semmi félelmet vagy menekülési hajlamot nem mutatott, mintha tökéletes szellemi és fizikai tompultság vett volna rajta erőt, csak merev és büszke tekintetű szemei villogtak félelmes tüzzel. — Egy ízben magam is láttam ily elvéhéd, félmeztelen sast, melyet egy magas sziklaodúból fogtak ki s amely oly szelid, ragaszkodó egyén volt élte fogytaig, mintha mindig emberek közt élt volna s mintha érezte volna szegény, a kegyelem-kenyér háláját. — Amily önmegadással viseli sorsát némely elaggott ragadozómadár, ép oly vadak, rakonczátlanok és óvatosak az életvirágjokban levő sasok és más orvadarak; vadászati alkalmával azonban a fiatal leventék gyakran minden óvatosságot mellőzve, vakmerő könnyelműséggel, helyesebben mondva teljes gyakorlatlansággal rohannak a biztos veszedelembé. Így megesik, hogy egy-egy ostobább véresefiók a kőtől és a többi tyúkok közvetlen közelében szedegető kis csibék közé csap le bizonyos vesztére, mert az éber kőtől menthetetlenül kivégezi. Sok tanulatlan fiatal kánya (Milvus) is részesül hasonló sorsban. Az öreg, tapasztalt, gyakorlati ügyességük s erejük öntudatában levő szárnyas ragadozók azonban soha sem cselekesznek megfontolás nélkül, hanem meggondolva, körültekintő óvatossággal, e mellett azonban törhetetlen erélyvel intézik támadásaikat. Ezen általános szokástól csakis a legnagyobb kényszerítő körülmény: az *éhség* téríti el őket — kivált fiaik nevelése alkalmával, — midőn például a héja öreg ludat (mely azután derekasan elbánik vele), vagy egyéb, nálánál sokkal nagyobb és erősebb állatot támad meg, — vagy midőn a fiatal kánya öreg tyúkra csap le, mely azután ijedtében nekiiramodva, jól meglovagoltatja, beviszi a pajtába vagy az istállóba a hátán, ahol az összesereglett haromfiak menthetetlenül agyonvagdadják, vagy a kakas bánik el vele. — Van ezenkívül még egy rendkívüli szimptoma, minek hatása alatt az orvadar valóban bolond dolgok elkövetésére vemededik s ez az *őrültség*; e jelenség azonban ritkán ötlék fel; elbizakodott, vakmerő, vagyis igazi nevükön nevezve: félbolond egyének azonban gyakran akadnak közöttük is, ép úgy, mint az emberek között; hanem ezek a legridegebb,

legszenvedélyesebb természetűek közül valók, minők a sasok (és kiválóan a szirti sasok), héják és karvalyok közt nem is ritkán akadnak. A halvágósas (Pandion haliaetus) néha akkora halakat megtámad, melyek súly és erő tekintetében többszörösen felülmulják őt. Példákat tudnék felhozni, hogy a szirti sas erős szarvasbikát és sörtevadat támadott meg! A hetvenes évek elején Szeged mellett a Tiszából egy rendkívüli nagyságú potykát fogtak ki, melynek hátán, a húsból egészen belenőtt karmokkal, egy rétisas (Haliaetus albicilla) csontváza függött, melyet, mint a maga nemében igazán érdekes unikumot, *Csikos* halászmester mutatott be nekem. Igen valószínű, hogy e csontváz szintén valamely elbizakodott, erejét és képességét túlbecsülő egyéné lehetett, melyet azután támadásokra az erős nagy hal magával a víz alá lerántott s ekkép befulladt.*) Ehhez hasonló, szinte a félőrültséggel határos elbizakodottságot, különösen a párosodási időszak alatt figyelhetni meg egyes példányoknál, amidőn ugyanis az anélkül is ideges természetű orvadarak ingerültsége rendkívüli módon fokozódik s néha oly hatványozott mérvben támad fel, hogy a madár megőrül bele. Különben — eltekintve az imént tárgyalt kivételes esetektől — általában el lehet mondani, hogy különösen az öreg, kitanult orvadarak rendes körülmények közt ritkán feledkeznek meg az óvatosságról s előrelátó ravaszság tekintetében sokszor a lepraktikusabb rókán is tútesznek. Nem egykönnyen engedik magukat ugyanazon módon kétszer rászedni vagy tévútra vezetni a prédától vagy ellenségiktől s az egyszer tapasztalt veszélyt ügyesen kikerülni tudják. Általában a tett tapasztalatokat mindig hasznukra fordítják s nagyítás nélkül való ténynek állítható, hogy mindegyik, mielőtt *tesz*, tervez, számít, következtet, meg-hányja-veti előbb a dolgot, szóval *gondolkozik* és azután igen öntudatosan cselekszik.

(Folytatása következik.)

Lakatos Károly.

*) A harminczas években Svájcban történt, hogy egy őrlött állapotban levő szirti sas egy nagy *házi sertést* támadott meg, majd pedig az azt védelmező embereknek rohant neki. — *Nielson* svéd ornithologus is hoz fel egy őrlöttégeti esetet, mely szerint egy lapponiai bagoly (*Strix lapponica*) őrlött állapotban egy, a réten ároktisztító sal foglalkozó munkást megrohant és minden módon igyekezett hátába kapaszkodni.
L. K.

szárécsa, sistereg a zöldfejű hápogó. A víz zurbolása is idehallik, amint belémerülnek a hűvös habokba.

És a szárnyas tábor még nem mozdul. Honnan intézzük támadásunkat, ha a napfény elárul és még csak néhány szál nád se fogad rejtekeibe?! Szinte észreveszszük már a szelet is, türelmetlenkedünk, a visszavonulás keserű gondolatával is megpróbáltunk kiegyezni. Semmi, semmi! . . .

Végre! A keleti narancssárga függöny mögül hallani a természet szép hajnali jelenetének szereplőit. Valamerre keleten, hová az ébresztő nap sugara előbb ért el, megmozdul ebben az időben a smaragd vetés s föl-vágódik egy-két kisebb csapat. Élükön egyre szólnak a kürtösök. Mint a felsziszegő kigyófejek, úgy emelkednek ég felé a figyelő lúdnnyakak, megnyílnak, pattognak az erős szárnyak s szédítő lármával útra kerekedik a tábor.

Tőlünk tekintve, mintha a keleti látóhatár mögött valami óriási fújtató töméntelen polyvát lökött volna föl az ég felé. Szürke fátyolként lebeg felénk a tábor, majd a közelben fekete füzérekre oszlik. S közben egyre szól fül-siketítő erővel és változatosan, ösztönözve, figyelmeztetve, riadozva a gi-gá, gi-gliá!

Leszállnának a hűvös tótükörre, de a pajtás aczél-csővei megdördülnek, mire visszaemelkednek az itatóval s nincs lóvés, mely irányukból kitérítse őket.

A partszélén nagy víz idejéből egy könyökni omlás kinálkodik rejteknek, letorpanunk melléje s lessük a jó szerencsét. Erős zúgás hallik felülről, arra tekintünk s már szól a figyelmeztető gi-gá, a nagy testek oldalt s felfelé lódnak. De már hiába: odagyujtunk a vezérgunár elé. A

gi-gá elhallgat, a lánéz megzavarodik s bár pattogó jégeső módjára kezczent tollukon a sörét, a rend helyreáll és úszik tovább a sok apró fekete gondola az égbolt kék tengerén.

Feledjük őket hamarosan. Új sereg vonul fel, áradattal, méhrajzásként száll el felettünk a vad és újra ripegropog a puska. Közbe-közbe aláhull a légi tábor egy-egy katonája; majd egyik, majd a másik csoportból válik ki egy-egy s ha szemmel kísérjük, látjuk, mint ereszkedik lefelé lassan-lassan, míg féltorony magasságából függőlegesen pottyán alá.

De a nagy sereg csak vonul odább s bizony kevés a halott. Egyre gyengébben hangzik a vezényszó, egykét elkéssett csapatra már üres tarisznyánk ásít, végre tiszta a lég. A lövéses felriadt kaeca visszszáll a tóra s nem marad más dolgunk, mint felkeresni a csatatér halottait, amint messze fehérlenek, tollal vértezett mellel, a fekete hantok körül.

Szombatfai.

